

Nr 136.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1942 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
anslag för budgetåret 1942/43 till centrala verkstadsskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.*

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 190, 191 och 193 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1942) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1942/43

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 800,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 500,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 600,000 kronor;

dels ock till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

I propositionen nr 171 har Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1942, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1942/43 anvisa

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m. ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till driften av centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 450,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 550,000 kronor;

dels till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipen-

dier åt elever vid centrala verkstadsskolor ett förslagsanslag av 450,000 kronor;

dels ock till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ett förslagsanslag av 300,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr V. Söderkvist *m. fl.* (I: 205) och den andra inom andra kammaren av herr K. Mäler *m. fl.* (II: 274), vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171 måtte uttala sig för att jämväl verkstadsskolan för arbetslös ungdom i Sundsvall med ingången av budgetåret 1942/43 omorganiseras till central verkstadsskola;

dels en inom andra kammaren av herr E. Åqvist *m. fl.* väckt motion (II: 283), vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa att kvarnskolan i Mariestad erkännes som central verkstadsskola för mjölnare och erhåller statsbidrag enligt härför fastställda grunder, eller, därest detta ej bifalles, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att kvarnskolan erhåller förhöjt statsbidrag till rektors och lärares avlöning och till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel enligt i motionen angivna grunder;

dels en inom andra kammaren av herr M. Andersson i Igelboda väckt motion (II: 282), vari hemställts, att riksdagen, vid bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förslag, måtte besluta:

1. att rörligt tillägg skall utgå på beslutade statsbidrag till rektor och lärare vid centrala verkstadsskolor enligt samma grunder som gälla för statens befattningshavare med lön enligt löneplan A i civila avlöningsreglementet;

2. att statsunderstöd för avlöning åt rektor och övriga lärare vid de verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom, som icke organiseras såsom centrala verkstadsskolor, må från och med budgetåret 1942/43 utgå med belopp, beräknat såsom för central verkstadsskola och med beräknande av samma löneförbättring, som kan komma att för dessa bliva bestämd;

3. att den av 1940 års riksdag medgivna löneförbättringen å 9 procent å vissa arvoden vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom skall höjas till 18 procent från och med den 1 juli 1941 till och med den 30 juni 1942;

4. att höja det av Kungl. Maj:t äskade anslaget:

- a) till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till driften av centrala verkstadsskolor från 450,000 kronor med 50,000 kronor till 500,000 kronor,

- b) till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom från 550,000 kronor med, till lönetillägg budgetåret 1942/43 30,000 kronor och för tiden 1/7 1941—30/6 1942 med 60,000 kronor till 640,000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr S. Persson i Stockholm *m. fl.* väckt

motion (II: 163), vari hemstälts, att riksdagen för sin del måtte besluta att elevstipendierna vid de centrala verkstadsskolorna skola vid första årskursen utgå med 60 kronor i tredje, 40 kronor i andra och 20 kronor i första behovsgraden, vilka belopp vid tvåårig eller längre kurs efter första läsåret höjas med 5 kronor per månad;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *K. Andersson m. fl.* (I: 211) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Andersson* i Mölndal *m. fl.* (II: 284), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att stipendiebeloppen till elev vid central verkstadsskola och verkstadsskola för viss arbetslös ungdom skola utgå efter de grunder och med de belopp, som nu gälla för stipendier till elev vid de sistnämnda skolorna, och att de av Kungl. Maj:t äskade anslagen för detta ändamål i anledning därav höjas i erforderlig omfattning.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas, i den mån desamma ej framgå av det följande, till motionerna I: 205, II: 283, II: 282, II: 163 och I: 211.

I. Förslagsanslagen till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m. och Bidrag till driften av centrala verkstadsskolor.

I propositionen 1941: 71 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta, att till verkstadsskola, som upprättades av landsting eller förening av dylika eller av landsting i förening med stad, vilken icke deltog i landsting, samt av Kungl. Maj:t erkändes som central verkstadsskola, finge utgå statsbidrag enligt grunder, som Kungl. Maj:t ägde fastställa i huvudsaklig överensstämmelse med vad av chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 14 februari 1941 föreslagits. Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag byggde på den s. k. verkstadsskoleutredningens den 30 september 1938 framlagda betänkande angående centrala verkstadsskolor m. m. (statens offentliga utredningar 1938: 26), vari bland annat föreslagits inrättande av ett system med centrala verkstadsskolor. I detta system borde de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom i viss utsträckning inlemmas.

Riksdagen (skrivelse 1941: 197) biföll Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag, dock att även av primärkommun inom landstingsområde upprättad verkstadsskola borde kunna erkännas såsom central verkstadsskola. Riksdagen uttalade därvid, bland annat, att den i likhet med verkstadsskoleutredningen och departementschefen hölle före, att centrala verkstadsskolor för yrkesutbildning för hantverk och industri skulle kunna inrättas före verkställandet av den översyn av yrkesskolväsendet i dess helhet, som ansetts önskvärd. En sådan utbyggnad av den nuvarande verkstadsskoleorga-

nisationen borde emellertid ske med tillbörlig försiktighet och med iakttagande av att näringslivets egna resurser till yrkesutbildning i första hand tillvaratoges. Lokalt betonade verkstadsskolor borde alltså finnas vid sidan av den nya organisationen. Angelägenheten av att centrala verkstadsskolor inrättades med tillbörlig varsamhet ville riksdagen liksom departementschefen starkt understryka. Vad anginge antalet dylika skolor delade riksdagen departementschefens i anslutning till verkstadsskoleutredningens förslag angivna uppfattning, att man tills vidare borde räkna med att högst en central verkstadsskola inrättades inom varje landstingsområde.

Kungl. Maj:t har den 30 augusti 1941 utfärdat kungörelse angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor (nr 716).

För innevarande budgetår har något anslag till centrala verkstadsskolor icke varit uppfört å riksstaten, enär upprättande av dylika skolor antingen genom omorganisation av vissa arbetslöshetsskolor eller genom anordnande av helt nya verkstadsskolor kunnat påräknas tidigast från och med den 1 juli 1942.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att för budgetåret 1942/43 måtte till statsbidrag åt centrala verkstadsskolor anvisas ett anslag å 5,440,000 kronor, varav 4,810,000 kronor till engångskostnader för undervisningen och 630,000 kronor till årliga kostnader för densamma. Av framställningen inhämtas bland annat:

Ansökningar om omorganisation till centrala verkstadsskolor av nuvarande verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom hade inkommit från Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens läns landsting samt Karlskrona stad. Ansökningar om erkännande av nyinrättade verkstadsskolor såsom centrala verkstadsskolor och om statsbidrag till dessa hade inkommit från Stockholms, Kronobergs, Skaraborgs och Västerbottens läns landsting. De inkomna ansökningarna vore i regel icke så fullständiga, att överstyrelsen i förevarande sammanhang kunde avgiva definitivt förslag angående de statsbidrag, som borde utgå till de olika blivande centrala verkstadsskolorna för budgetåret 1942/43, men ansökningarna syntes dock i nu föreliggande skick kunna läggas till grund för bedömandet av storleken av det anslagsbehov, som skulle tillgodoses i riksstaten. Överstyrelsen har räknat med att samtliga de skolor, beträffande vilka framställningar ingivits, skola erkännas såsom centrala verkstadsskolor.

Statskontoret har i anslutning till ovannämnda av riksdagen i skrivelsen 1941: 197 gjorda uttalanden ansett sig icke kunna tillstyrka inrättandet redan från och med nästa budgetår av det stora antal centrala verkstadsskolor, varmed överstyrelsen räknat. Statskontoret hade för sin del — i likhet med verkstadsskoleutredningen — utgått från att i första hand till sådana skolor borde, i den mån förutsättningar härför föreläge, ombildas nuvarande arbetslöshetsskolor. Självfallet syntes emellertid härvid

böra beaktas, att allenast en central verkstadsskola komme till stånd inom varje landstingsområde.

Vad härefter anginge de av överstyrelsen framlagda beräkningarna över anslagsbehovet finge först understrykas den osäkerhet, som vidlådde desamma, särskilt i fråga om nybyggnadskostnaderna. I detta avseende måste statskontoret i nuvarande läge med skärpa hävda nödvändigheten av att nybyggnader igångsattes allenast, där detta vore alldeles ofrånkomligt. I största möjliga utsträckning borde således befintliga lokaler komma till användning, och nybyggnad ske blott successivt. Någon klar uppfattning om det oundgängliga nybyggnadsbehovet hade icke kunnat erhållas av föreliggande handlingar.

En annan omständighet, som icke borde förbises vid anslagsberäkningen, vore den ordning, i vilken statsbidragen skulle utbetalas. Med hänsyn till de granskningar och beslut, vilka skulle föregå påbörjandet av ett byggnadsföretag, torde man sålunda kunna räkna med att högst mellan hälften och tre fjärdedelar av statsbidraget torde kunna utbetalas under budgetåret 1942/43.

Under beaktande av berörda synpunkter hade statskontoret ansett sig kunna approximativt uppskatta medelsbehovet för engångskostnader under nästa budgetår till 1,135,000 kronor. I fråga om de årliga kostnaderna för undervisningen syntes de av överstyrelsen gjorda beräkningarna kunna i huvudsak godtagas. I statsbidrag under kommande budgetår torde dock, då en eftersläpning i rekvisitionerna å statsbidrag kunde förutses, knappast komma att erfordras mera än 10/12 av det beräknade medelsbeloppet eller i runt tal 400,000 kronor. Statskontoret ifrågasatte slutligen, om icke lämpligen två särskilda förslagsanslag borde uppföras för understöd åt centrala verkstadsskolor, ett avseende engångskostnader och ett de årliga kostnaderna.

Slöjd- och yrkeslärnarnas riksförbund har anhållit, att dyrtidskompensation måtte utgå till lärare vid centrala verkstadsskolor efter samma grunder, som gälla för statens befattningshavare, eller ock, vilket enligt riksförbundet vore att föredraga, att statsbidraget till avlöning åt nämnda lärare måtte utgå efter 16 lönegraden i civila avlöningsreglementet.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt riksförbundets ovanberörda framställning om dyrtidskompensation åt ifrågavarande lärare. Däremot har överstyrelsen ställt sig avvisande till förslaget om utgående av statsbidrag till nämnda lärares avlöning enligt 16 lönegraden i civila avlöningsreglementet, enär statsbidragen till avlöning åt rektor och övriga lärare vid ifrågavarande skolor fastställts i förutnämnda kungörelse 1941:716 och en ändring av de i kungörelsen fastställda grundbeloppen enligt överstyrelsens mening icke borde företagas redan nu vid skolornas start.

Med avseende på frågan om dyrtidskompensation med utgångspunkt från de i nyssnämnda kungörelse fastställda bidragsbeloppen syntes det överstyrelsen skäligt, att sådan kompensation bereddes de blivande befattningshavarna redan från början av skolornas verksamhet. Med avseende på storleken av dyrtidskompensationen syntes det även överstyrelsen skäligt, att densamma bestämdes till belopp, motsvarande summan

av det rörliga tillägg och kristillägg, som skulle utgå till tjänstemän, å vilka civila avlöningsreglementet vore tillämpligt.

Såsom preliminär grund för beräkning av anslagsbehovet för dyrtidskompensationen för budgetåret 1942/43 hade överstyrelsen ansett sig böra taga procenttalet 27. De av överstyrelsen ovan beräknade årskostnaderna för avlöning åt rektor och övriga lärare borde således preliminärt uppräknas med 27 procent eller med i runt tal 120,000 kronor, vilket belopp borde uppföras som ett särskilt förslagsanslag.

Statskontoret, som velat fästa uppmärksamheten vid att lärarna vid de centrala verkstadsskolorna icke garanterats löneförmåner, motsvarande de för 16 lönegraden gällande, har ansett sig icke kunna tillstyrka dyrtidskompensation åt ifrågavarande lärare i större utsträckning än för lärarna vid arbetslöshetsskolorna.

Beträffande de senare har statskontoret anfört:

Lärarpersonalen vid verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom hade från och med budgetåret 1940/41 kommit i åtnjutande av kompensation för ökade levnadskostnader i samma utsträckning som vissa arvodestagare i statens tjänst. En ny höjning av arvoden för sådana befattningshavare hade ställts i utsikt i 1942 års statsverksproposition under »Utgifter å driftbudgeten: För flera huvudtitlar gemensamma frågor» (sid. 18). Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet hade nämligen chefen för finansdepartementet uttalat, att det med hänsyn till den fortsatta levnadskostnadsstegringen funnits nödvändigt föreslå en ytterligare uppräkning av vissa arvoden. Den översyn av arvodesbeloppen, som i detta syfte företagits vid budgetbehandlingen, hade, anförde departementschefen, väsentligen skett efter tidigare tillämpade principer. Arvodeshöjningen hade i allmänhet beräknats efter 5 procent med lämplig avrundning uppåt.

Under nu angivna omständigheter torde kunna förutsättas, att en dyrtidskompensation, motsvarande sammanlagt omkring 14 procent, komme att utgå till lärarna vid verkstadsskolorna för arbetslösa från och med ingången av nästföljande budgetår. Ytterligare löneförhöjningar för dessa befattningshavare ansåge sig statskontoret icke för närvarande kunna tillstyrka.

Vad anginge statsbidrag till täckande av kostnaderna för tillägget, syntes detsamma av praktiska skäl böra utgå med viss procent å summan av de statsbidrag till lönekostnader, som enligt § 5 i förutnämnda kungörelse 1941: 716 tillkomme vederbörande skola. I fråga om procentsatsens storlek borde uppmärksammas, att i de statsbidragsbelopp, som omförmäldes i paragrafens mom. 3, inräknats ersättning jämväl för en del timlärartimmar. Då dyrtidskompensation icke torde böra medgivas med mindre undervisningsskyldigheten vid en eller flera läroanstalter uppgått till sammanlagt minst 20 veckotimmar, syntes härav följa, att, därest bidraget till lönetillägg beräknades på grundval av de i kungörelsen angivna beloppen, förenämnda procentsats för dyrtidskompensationen — 14 procent — borde undergå jämkning nedåt, förslagsvis till 13 procent. Sålunda utgående statsbidrag torde — under iakttagande i huvudsak av vad som beträffande motsvarande tillägg gällde i fråga om timlärare vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet — böra fördelas av vederbörande skola.

Kostnaderna för ett lönetillägg av föreslagen storlek torde för de centrala verkstadsskolorna kunna uppskattas till i runt tal 50,000 kronor.

Departementschefen har för egen del anfört:

Frågan om vilka verkstadsskolor som nu böra erkännas såsom centrala verkstadsskolor torde icke böra slutligt prövas i detta sammanhang. Vid anslagsberäkningen utgår jag emellertid ifrån att, såsom statskontoret tillstyrkt, i första hand de nuvarande arbetslöshetsskolorna, i den mån förutsättningar härför i de enskilda fallen föreligga, ombildas till centrala verkstadsskolor. Huruvida den nuvarande skolan i Sundsvall tills vidare bör bibehållas såsom verkstadsskola för arbetslös ungdom eller ombildas till central verkstadsskola, torde få bli föremål för fortsatt övervägande. Jag anser mig vidare ur anslagssynpunkt böra räkna med att verkstadsskolorna i Vännäs och Tidaholm — vilka inrättats i syfte att bli erkända såsom centrala verkstadsskolor — komma att erkännas såsom sådana.

Skolöverstyrelsen har i detta sammanhang beräknat anslag även för ersättning för vissa engångskostnader för anskaffning av undervisningslokaler m. m., som huvudmännen för de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom bestritt, innan frågan om skolornas erkännande såsom centrala verkstadsskolor avgjorts. Jag erinrar om, att enligt gällande statsbidragskungörelse frågan, huruvida och i vilken omfattning statsbidrag må utgå till dessa kostnader, för varje särskilt fall skall underställas riksdagen. Jag har emellertid icke funnit den i förevarande avseende nu förebagta utredningen vara sådan, att den i befintligt skick kan läggas till grund för ett förslag i ämnet till riksdagen. Dessförinnan torde dessa ersättningsfrågor böra underkastas en närmare granskning av någon särskilt sakkunnig person, därvid de synpunkter torde böra beaktas, som beträffande dem framhållits i propositionen 1941:71 ävensom av statskontoret i dess yttrande i förevarande ärende. Jag avser att senare anmäla detta spörsmål för Kungl. Maj:t. Kostnaderna för en dylik utredning torde få bestridas från samma anslag som de ifrågavarande ersättningarna.

Med hänsyn till det sålunda anförda beräknar jag icke i detta sammanhang medel till ersättning för redan havda engångskostnader. På grund härav och i övrigt på i huvudsak de skäl, statskontoret anfört, anser jag, att det av skolöverstyrelsen beräknade medelsbehovet för budgetåret 1942/43 till statsbidrag till engångskostnader bör kunna avsevärt begränsas. Jag finner mig — utan att ingå i någon närmare prövning av behoven och andra på frågan inverkan omständigheter — böra för ändamålet beräkna förslagsvis 1,000,000 kronor, vilket belopp, såsom statskontoret förordat, torde böra uppföras såsom ett särskilt förslagsanslag. Anslaget torde böra benämnas »Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m.».

I detta sammanhang vill jag ytterligare framhålla, att jag förutsätter, att vid verkstadsskola, som avses att bli erkänd såsom central verkstadsskola, nybyggnader, för vilka statsbidrag enligt kungörelsen 1941:716 kan komma i fråga, icke härefter påbörjas, innan frågorna om skolans erkännande och om byggnadsföretaget prövats i den ordning, kungörelsen föreskriver.

Beträffande spörsmålet om anslag till årliga kostnader för undervisningen vid de centrala verkstadsskolorna torde följande få anföras.

Avlöning åt rektor och övriga lärare har i den ovannämnda statsbidragskungörelsen fastställts skola utgå med i kungörelsen angivna belopp. Med hänsyn till levnadskostnadernas stegring böra emellertid de till ifrågavarande rektorer och lärare utgående lönerna ökas med skäligt belopp. Denna

ökning torde böra beräknas efter 14 procent med lämplig avrundning uppåt å de i kungörelsen angivna lönekostnaderna för rektorer och lärare. Erforderliga bestämmelser i ämnet torde Kungl. Maj:t äga utfärda.

I anslutning till vad ovan och av statskontoret anförts beräknar jag anslagsbehovet till årliga kostnader för undervisningen vid de centrala verkstadsskolorna för budgetåret 1942/43 till förslagsvis 450,000 kronor.

Belastningen å ovannämnda två anslag kommer emellertid att bliva beroende av många faktorer, som nu icke kunna överblickas. Jag förutser sålunda möjligheten såväl av att anslagen icke bli helt tagna i anspråk som av att de kunna komma att behöva väsentligt överskridas.

I enlighet med förslag av skolöverstyrelsen torde jämväl de centrala verkstadsskolorna böra stå under inspektion av inspektören för verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom.

I *motionerna I: 205 och II: 274* har beträffande verkstadsskolan i Sundsvall anförts bland annat:

Departementschefens uttalande rörande den nuvarande arbetslöshetsskolan i Sundsvall synes stödja sig på ett utlåtande av statskontoret, som ansett att skolan i Sundsvall icke borde omorganiseras till central verkstadsskola utan funnit densamma böra tills vidare bibehållas för viss arbetslös ungdom. Denna statskontorets mening avviker från skolöverstyrelsens, som förordat en omorganisation vid ingången av budgetåret 1942/43 till central verkstadsskola av den till Sundsvall förlagda verkstadsskolan för viss arbetslös ungdom. Skolöverstyrelsen hade i sitt utlåtande anført, att överstyrelsen utgått från att Västernorrlands läns landstings verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom i Sandö och Sundsvall, vilka hittills haft gemensam rektor, placerad i Sundsvall, och en tillsyningslärare, placerad i Sandö, efter omorganisationen skulle utgöra två fristående verkstadsskolor med var sin rektor. Sökanden själv syntes ha utgått från samma tankegång, i det att i ansökningsberäkningens särskilda rektorsarvoden för Sandö och Sundsvall. Från överstyrelsens sida syntes anordningen starkt motiverad med hänsyn till det stora avståndet och de svåra kommunikationsförhållandena mellan de två ifrågavarande orterna.

Den mening, varåt skolöverstyrelsen givit uttryck, är otvivelaktigt den, som bäst överensstämmer med verkligheten. Västernorrlands län erbjuder i kommunikationsavseende mycket stora vanskligheter. Länets geografiska omfattning är anseelig. Järnvägsförbindelserna äro i förhållande till länets storlek osedvanligt få. Svårigheterna för orterna att kommunicera med varandra äro påtagliga. Länets består av två landskap, skilda från varandra i många avseenden. Det bör sålunda framhållas, att det ansetts nödvändigt att vartdera landskapet har sin egen kristidsstyrelse. Vidare må erinras därom, att man såväl vid förläggningen av folkhögskolor som organisationen av sjukvården och socialvården i övrigt nödgats räkna med detta faktiska förhållande. Det större landskapet, Ångermanland, kan också sägas bestå av två tämligen olikartade huvuddelar. Norra Ångermanland skiljer sig i fråga om näringslivets struktur icke oväsentligt från södra Ångermanland. Man skulle med ett visst fog kunna säga, att länet består av tre delar, som både i fråga om kommunikationer, näringsliv och tradition förete åtskilliga och i många stycken avsevärda olikheter. I betraktande av dessa egenartade förhållanden och med hänsyn till de otillräckliga kommunikationerna och de stora avstån-

den måste skolöverstyrelsens omdöme anses vara mycket välgrundat. Det har därför varit ägnat att väcka undran, att Kungl. Maj:t i sin proposition funnit sig böra åsidosätta skolöverstyrelsens synpunkter. Det vill synas, som om statskontoret uteslutande fäst sig vid det av verkstadsskoleutredningen på sin tid uttalade önskemålet, att endast *en* central verkstadsskola måtte finnas i varje län. Dessa önskemål kunna emellertid icke utan de största olägenheter förverkligas i län med Västernorrlands läns struktur. Det rimliga och riktiga får väl anses vara att skälig hänsyn i varje särskilt fall toges till de faktiska förhållandena, och även om det i allmänhet kan finnas fog för den av verkstadsskoleutredningen förordade förläggningsprincipen, så torde det likvisst vara nödvändigt att modifiera dess tillämpning där förhållandena så uppenbarligen påkalla. Västernorrlands län utgör ett sådant motiverat undantagsfall.

Till stöd för det i *motionen II: 283* framställda yrkandet beträffande k v a r n s k o l a n i M a r i e s t a d har anförts i huvudsak följande:

I en till Konungen ställd ansökan av den 20 januari 1942 har Mariestads drätselkammare hemställt, att den vid stadens yrkesskolor inrättade kvarnskolan från den 1 juli 1942 måtte bli erkänd som central verkstadsskola för mjölnare samt att staden såsom primärkommun fortfarande finge stå som huvudman för skolan. Skolöverstyrelsen, som yttrat sig i ärendet, har avstyrkt denna framställning men förordat högre statsbidrag till lärarlöner.

Kvarnskolan i Mariestad är för närvarande den enda institution i sitt slag i landet. Sedan den började sin verksamhet 1938, har den enligt av dess rektor lämnade uppgifter under tre år besökts av 99 elever från hela landet och har den största betydelse för utbildning av kompetenta mjölnare vid de mindre och medelstora kvarnarna i riket. Den kan därför med fog karakteriseras som en riksskola i sitt slag, vilken det bör vara ett verkligt intresse för landet att bibehålla. Skolöverstyrelsen har fastställt de första undervisningsplanerna för skolan, och statsbidrag har utgått till anskaffning av maskiner m. m.

Nuvarande exceptionella förhållanden ha emellertid medfört ökade utgifter och minskade inkomster för skolan. Anslaget från Mariestads stad har därför måst avsevärt ökas och starka betänkligheter ha därför vid granskningen av skolans inkomst- och utgiftsstat för år 1942 uttalats mot att belasta stadens budget med ett så högt belopp, som kräves för skolans drivande. Risk finnes därför att skolan kan komma att nedläggas.

Det har beräknats, att ett erkännande av kvarnskolan som central verkstadsskola skulle medföra det nuvarande statsbidragets höjning för arbetsåret 1942—1943 från 9,458 kronor till 23,230 kronor eller eventuellt 21,230 kronor (det senare alternativet därest ej statsbidrag med 2,000 kronor erhålles till hyra eller ränta för lokaler). Skulle icke ett sådant erkännande av Kungl. Maj:t kunna givas, synes det dock skäligt, att statsbidrag kunde utgå till rektors lön med 3,000 kronor och till lärare med $1\frac{1}{2}$ gånger det belopp, som utgår till lärare i kommunal yrkesskola, ävensom med $\frac{9}{10}$ av anskaffningskostnaden för stadigvarande undervisningsmateriel. Statsbidraget skulle efter de senare beräkningsgrunderna höjas från 9,458 kronor till 17,562 kronor, beräknat för arbetsåret 1942—1943.

I *motionen II: 282* har beträffande frågan om d y r t i d s k o m p e n s a t i o n åt lärarna vid de centrala verkstadsskolorna framhållits, att de av

skolöverstyrelsen anförda skälen för beräkning av de rörliga lönetilläggen åt lärare vid centrala verkstadsskolor och skolor för viss arbetslös ungdom efter samma grunder som gälla för befattningshavare vid den civila statsförvaltningen syntes övertygande. Det vore även angeläget, att lärarbefattningarna vid nämnda skolor gäves en sådan placering i lönehänseende, att man kunde till innehavare av tjänsterna erhålla de mest kvalificerade krafter, vilka icke allenast hade en teoretisk utbildning såsom lärare utan även praktisk erfarenhet från en längre tids verksamhet inom näringslivet. Om sådana krafter skulle kunna förvärfvas, kunde ej lönen sättas för låg eller befattningshavarna givas en ställning, som gäve anledning till tveksamhet om samhällets uppskattning av betydelsen av deras gärning.

Utskottet.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att frågan om vilka skolor som nu böra erkännas såsom centrala verkstadsskolor icke torde böra slutligt prövas i detta sammanhang. Utskottet får emellertid framhålla, att utskottet i likhet med skolöverstyrelsen anser skäl tala för att centrala verkstadsskolor komma till stånd som en första etapp i den utsträckning, som hittills ingivna ansökningar härom utvisa, när planläggningen av nämnda skolor fortskridit så långt, att fullgoda förutsättningar förefinnas för deras erkännande som centrala verkstadsskolor. Enligt utskottets mening synes det nämligen angeläget, att utbyggnaden av yrkes-skolväsendet med de av fjolårets riksdag i princip beslutade centrala verkstadsskolorna icke i alltför hög grad skjutes på framtiden utan genomföres i den utsträckning, som rådande förhållanden medgiva och påkalla. Utskottet får vidare framhålla, att, ehuru utskottet anser att man — såsom även fjolårets riksdag uttalade — bör tills vidare räkna med inrättandet av högst en central verkstadsskola inom varje landstingsområde, sådana omständigheter likväl kunna föreligga inom olika delar av landet, att nämnda regel icke överallt schematiskt bör upprätthållas. I motionerna I: 205 och II: 274 hava skäl anförts för ett frångående i vad avser Västernorrlands län av den angivna huvudregeln. De i motionerna anförda synpunkterna finner utskottet beaktansvärda. Utskottet anser alltså, att mer än en verkstadsskola bör inom ett landstingsområde kunna inrättas, där förhållanden av ekonomisk, geografisk eller kommunikationsteknisk natur motivera en dylik åtgärd. Å andra sidan finner utskottet angeläget att, där förutsättningar härför föreligga, två eller flera landsting förena sig om en gemensam central verkstadsskola. Med vad utskottet sålunda anført torde motionerna I: 205 och II: 274 få anses besvarade.

Departementschefens förslag om anvisande för budgetåret 1942/43 av ett anslag å 1,000,000 kronor till engångskostnader för inrättandet av centrala verkstadsskolor anser utskottet sig böra biträda.

För nästa budgetår har departementschefen beräknat ett anslag av 450,000 kronor erforderligt till årliga kostnader för undervisningen vid ifrågavarande skolor. Departementschefen har härvid föreslagit, att kompensation för de

stegrade levnadskostnaderna skulle utgå med 14 procent å de i gällande statsbidragskungörelse angivna beloppen till rektorer och övriga lärare. Skolöverstyrelsen har för sin del föreslagit, att ifrågavarande kompensation skulle utgå efter 27 procent. I motionen II: 282 har i huvudsak påyrkats, att samma kompensation skulle medgivas som tillerkänts statens ordinarie civila befattningshavare. För egen del vill utskottet framhålla, att de för rektorer och övriga lärare vid centrala verkstadsskolor fastställda avlöningsförmåner visserligen äro summariskt bestämda, men likväl icke synas böra likställas med arvodesbelopp i vedertagen mening utan snarare med löner, som utgå till statens tjänstemän. Med hänsyn såväl härtill som till den omständigheten att de grundläggande lönebestämmelserna äro beräknade i huvudsak på grundval av 1937 års lönenivå anser utskottet skäligt, att ifrågavarande kompensation utmätas efter grunder, som närmare anknyta sig till vad som gäller för lönegradsplacerade statstjänstemän. I sådant avseende vill utskottet förordna, att de enligt ovannämnda kungörelse beräknade årskostnaderna för avlöning till rektorer och övriga lärare vid ifrågavarande skolor för nästa budgetår uppräknas med i runt tal 25 procent. Vad utskottet sålunda föreslagit anser utskottet böra äga motsvarande tillämpning beträffande rektorer och övriga lärare vid verkstadsskolor för arbetslös ungdom. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet. I den ovannämnda motionen II: 282 har i fråga om sistnämnda lärarkategori föreslagits ökad dyrtidskompensation retroaktivt från och med den 1 juli 1941. Utskottet måste avstyrka bifall till ett förslag av denna innebörd, vilket skulle vara ägnat att medföra icke önskvärda konsekvenser. Det av departementschefen till 450,000 kronor beräknade anslaget för nästa budgetår till bidrag till driften av centrala verkstadsskolor bör med anledning av vad utskottet sålunda förordnat höjas med ett belopp av 50,000 kronor eller till $(450,000 + 50,000 =) 500,000$ kronor. Till frågan om den på grund av vad utskottet här föreslagit erforderliga ökningen av anslaget till understöd åt verkstadsskolor för arbetslös ungdom återkommer utskottet i det följande.⁶

Vad angår det motionsvis (II: 283) väckta yrkandet beträffande kvarnskolan i Mariestad får utskottet framhålla, att utskottet blivit övertygat om önskvärdheten av att skolans verksamhet i fortsättningen upprätthålles. Skolan är den enda i sitt slag i landet och torde även kunna karakteriseras som en riksskola, främst avsedd att tillgodose de mindre och medelstora kvarnarnas behov av yrkesutbildad arbetskraft. Att erkänna skolan som central verkstadsskola — varom icke heller framställning gjorts av vederbörande landsting — torde icke böra ifrågasättas. Däremot synes det skäligt, att skolan tillerkännes ökat statsbidrag till sin verksamhet. Utskottet har därför icke något att erinra mot, att Kungl. Maj:t, efter närmare prövning av de ekonomiska förutsättningarna för skolans bestånd, från vederbörigt å åttonde huvudtiteln uppfört anslag tillerkänner skolan statsbidrag enligt förmånligare grunder än de för kommunala yrkesskolor i allmänhet gäl-

lande. Med vad utskottet sålunda anfört torde motionen II: 283 få anses besvarad.

2. Förslagsanslaget till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Belastningen på det för detta ändamål under budgetåret 1940/41 anvisade anslaget utgjorde enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning 1,036,645 kronor.

För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett anslag av 1,040,000 kronor.

Ur anslaget utgå för närvarande bidrag till verkstadsskolor i Byske (Västerbottens län), Tönshammar (Gävleborgs län), Karlskrona (Blekinge län), Lysekil, Mölndal och Uddevalla (Göteborgs och Bohus län), Strömbacka (Norrbottens län), Gimo (Stockholms och Uppsala län), Älvåsen (Värmlands län) samt Sundsvall och Sandö (Västernorrlands län). Ur anslaget bestridas därjämte vissa utgifter för inspektion av ifrågavarande skolor.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte uppföras med ett till 450,000 kronor minskat belopp.

Departementschefen har för egen del anfört:

Såsom av det föregående framgår räknar jag med att flera av de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom från och med budgetåret 1942/43 skola ombildas till centrala verkstadsskolor. En avsevärd nedsättning av förevarande anslag torde därför kunna göras.

I detta sammanhang torde beaktas, att med hänsyn till levnadskostnadernas stegring en reglering uppåt genom ökade bidrag av statsmedel av lönerna till rektorer och lärare vid ifrågavarande verkstadsskolor vidtagits från och med budgetåret 1940/41. Löneökningen har uppgått till omkring 9 procent av tidigare utgående belopp. I anslutning till vad som i motsvarande avseende föreslagits för rektorer och lärare vid centrala verkstadsskolor beräknar jag en arvodesreglering för nu ifrågavarande befattningshavare efter en från 9 till omkring 14 procent höjd beräkningsgrund.

Anslagsbehovet för understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom torde kunna för budgetåret 1942/43 beräknas till förslagsvis 550,000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela bestämmelser om anslaget disposition. Ur anslaget bör utgå medel till bestridande av kostnaderna för inspektion av ifrågavarande skolor.

Utskottet.

Med hänvisning till vad utskottet i det föregående föreslagit i fråga om kompensation för stegrade levnadskostnader till rektorer och övriga lärare vid här ifrågavarande skolor anser utskottet anslaget för nästa budgetår till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom böra höjas utöver Kungl. Maj:ts förslag med 30,000 kronor och alltså uppföras med (550,000 + 30,000 =) 580,000 kronor.

3. Förslagsanslaget till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor.

Jämlikt beslut av riksdagen (skrivelse 1941:197) skola stipendier åt elever vid blivande centrala verkstadsskolor tills vidare utgå enligt samma grunder som vid övriga statsunderstödda kommunala samt enskilda anstalter för yrkesundervisning. I förutnämnda kungörelse 1941:716 ha bestämmelser meddelats angående statsbidrag till här ifrågavarande elevstipendier.

Enligt gällande grunder utgå stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning efter tre behovsgrader, varvid till högsta (tredje) behovsgraden endast bör räknas elev, som i synnerlig grad är i behov av stipendium. Skolöverstyrelsen har att meddela beslut rörande det stipendiebelopp, som skall tillkomma varje anstalt. Stipendiebeloppet i tredje behovsgraden utgör för närvarande högst 45 kronor, i andra högst 25 kronor och i första högst 15 kronor, allt för månad räknat. Alltsedan budgetåret 1940/41 gäller, att skolöverstyrelsen vid prövning av ansökningar om stipendieanslag skall iakttaga skärpt behovsprövning. Vid verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom ha stipendier jämlikt riksdagens bemyndigande kunnat tilldelas elever med högre belopp än som eljest varit möjligt enligt gällande författningar. Stipendierna ha sålunda utgått med ett upp till 60 kronor för elev och månad förhöjt belopp.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att till stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor måtte för nästa budgetår uppföras ett anslag å 450,000 kronor.

De allra flesta av de elever, som vid omorganiseringen av nuvarande verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom komme att bli elever vid centrala verkstadsskolor, åtnjöte för närvarande högsta nu för dem medgivna stipendium, 60 kronor för elev och månad. Dessa vore i regel i det ekonomiska läge, att de även med tillämpning av den skärpta behovsprövningen måste tilldelas högsta behovsgradens högsta belopp, 45 kronor för elev och månad. Överstyrelsen ansåge sig vidare böra räkna med att även de nytillkommande eleverna, åtminstone under det närmaste året, komme att i sina stipendieansökningar kunna påvisa sådana ekonomiska förhållanden, att de borde tilldelas stipendier efter nyssnämnda beräkning. Vid bedömandet av anslagsbehovet för elevstipendier under budgetåret 1942/43 ansåge sig överstyrelsen därför böra utgå från en stipendieberäkning efter 45 kronor för elev och månad, gällande i det närmaste hela det påräknade elevantalet.

Statskontoret har i anslutning till sitt i det föregående omförmälda förslag rörande understöd till centrala verkstadsskolor ansett, att till stipendier åt elever vid ifrågavarande skolor borde beräknas ett belopp av 275,000 å 300,000 kronor.

Departementschefen har för egen del anført:

Jag anser mig böra för budgetåret 1942/43 för ifrågavarande ändamål beräkna ett anslag av förslagsvis 450,000 kronor, vilket belopp med 150,000 kronor understiger det i åttonde huvudtiteln beräknade. Den skärpta behovs-

prövning, som för närvarande tillämpas vid prövning av ansökningar om anslag till stipendier vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, bör iakttagas jämväl vid fördelningen av stipendiemedlen till centrala verkstadsskolor. Jag erinrar emellertid om att jag i propositionen 1941: 71 (sid. 81) uttalade, att, därest läget på arbetsmarknaden skulle bli sådant, att vid stipendiefrågans bedömande arbetslöshetssynpunkter ansåges böra tillmätas avgörande betydelse, spörsmålet om stipendiebeloppens avvägning vid de centrala verkstadsskolorna borde upptagas till särskild omprövning.

I detta sammanhang erinras, att enligt riksdagens i fjol gjorda uttalande borde elevstipendierna vid arbetslöshetsskolorna och vid de centrala verkstadsskolorna utgå efter samma grunder. På grund härav komme, framhåller *skolöverstyrelsen*, stipendierna vid de arbetslöshetsskolor, som icke omorganiserades till centrala verkstadsskolor, att sänkas till 45 kronor för elev och månad. *Departementschefen* har med anledning härav framhållit, att om så prövades oundgängligt med hänsyn till särskilda förhållanden, såsom förekomsten av en markerad arbetslöshet inom viss skolas rekryteringsområde, borde emellertid Kungl. Maj:t undantagsvis få medgiva förhöjning av stipendiebeloppen, dock ej utöver hittillsvarande maximum, 60 kronor.

I *motionerna I: 211* och *II: 284* har anförts i huvudsak följande:

En utveckling av stipendiefrågan, på sätt som i propositionen föreslagits både i fråga om centrala verkstadsskolor och verkstadsskolor för arbetslös ungdom, kommer att få mycket ogynnsamma verkningar för eleverna och för skolornas verksamhet över huvud taget. Då riksdagen lämnade sitt medgivande om högre stipendiebelopp till elever vid verkstadsskola för arbetslös ungdom, så var det i avsikt att kunna bereda obemedlade unga medborgare möjlighet till utbildning i något yrke. Det kan också med rätta sägas, att när man slog in på denna väg för att lösa ungdomsarbetslösheten, så valde man en åtgärd, som kan betecknas som en utav de värdefullaste tillgångarna för bekämpandet av arbetslösheten bland ungdomen. Men trots att stipendierna ha kunnat utgå med ett belopp upp till 60 kronor per månad har det dock visat sig, att dessa stipendier ändock icke räckt till för elevernas uppehälle vid skolan, utan medel ha fått tillskjutas från annat håll.

I fråga om den jämförelse som gjorts med de för andra yrkesundervisningsanstalter utgående stipendierna har man bortsett ifrån ett viktigt faktum i detta sammanhang. I regel är det så att kurserna vid exempelvis lantmanna- och lanthushållsskolor och folkhögskolor äro betydligt kortare än vad kurserna äro vid arbetslöshetsskolorna och vad de komma att bli vid de centrala verkstadsskolorna. Sålunda torde kurserna vid en lantmannaskola omfatta 8 månader och vid en lanthushållsskola 4 månader och kurserna vid folkhögskolorna 5 à 6 månader. Vid verkstadsskolorna äro kurserna minst 2-åriga och högst 4-åriga. Vad det sedan gäller jämförelsen mellan lantmannaskolorna och verkstadsskolorna, så blir det stor skillnad på kostnaderna för en kurs vid en lantmannaskola; dessa skolor äro i regel knutna till lantbruk av större eller mindre omfattning, vilket verkar förmånligt på elevhushållets kostnader. Det torde därför vara försvarligt att göra

en åtskillnad på stipendierna, när det gäller verkstadsskolorna och de omnämnda undervisningsanstalterna, om man skall vinna det syfte, som väl ändå måste ha varit vägledande vid dessa skolors startande, nämligen att vid verkstadsskolorna bereda kostnadsfri undervisning åt fattiga ungdomar från såväl stad som land.

I stället för att sänka stipendiebeloppen, som man avser att göra, så vore det mera på sin plats att det företogs höjningar. Det har redan visat sig med de stipendiebelopp som nu utgå, att det är mycket stora svårigheter att täcka kostnaderna för elevhushållen. Med den levnadskostnadsökning som ägt rum sedan 1935, då frågan om inrättandet av dessa skolor tog närmare form, och som alltjämt pågår, synes det vara nära nog omöjligt att fortsätta inackorderingsverksamheten. Liksom på andra områden vore även här en viss kompensation för den inträdda prisstegringen erforderlig. Realvärdet av stipendierna kommer, för den händelse propositionen skulle bifallas, att sedan 1935, då verkstadsskolorna för arbetslös ungdom tillkommo, minskas från 60 kronor till 31 kronor 1942 lika med 48 procent.

Även med ett bibehållet stipendiebelopp av 60 kronor per månad har stipendiernas realvärde minskat till omkring 40 kronor under innevarande år. Allt talar sålunda för att man åtminstone inte vidtager den åtgärden att fastställa stipendier som äro lägre än vad som nu utgår till elever vid verkstadsskolorna för arbetslös ungdom.

Frågan om stipendiegrunderna för elever vid såväl centrala verkstadsskolor som verkstadsskolor för arbetslös ungdom synes utskottet på grund av detta spørsmåls natur böra behandlas i ett sammanhang. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår skola stipendier vid blivande centrala verkstadsskolor utgå enligt samma grunder som vid övriga statsunderstödda kommunala samt enskilda anstalter för yrkesundervisning eller i tredje behovsgraden med högst 45 kronor, i andra behovsgraden med högst 25 kronor och i första behovsgraden med högst 15 kronor, allt för månad räknat. Departementschefen har i fråga om dessa stipendier beräknat anslagsbehovet med utgångspunkt från nyss angivna grunder men samtidigt erinrat om att departementschefen vid fjolårets riksdag uttalade, att, därest läget på arbetsmarknaden skulle bli sådant, att vid stipendiefrågans bedömande arbetslöshetssynpunkter ansåges böra tillmätas avgörande betydelse, spørsmålet om stipendiebeloppens avvägning vid de centrala verkstadsskolorna borde upptagas till särskild omprövning.

Utskottet.

Vid verkstadsskolorna för arbetslös ungdom ha stipendierna hittills utgått med ett upp till högst 60 kronor för elev och månad förhöjt belopp. Departementschefen har framhållit, att ifrågavarande stipendier hädanefter i regel borde i överensstämmelse med riksdagens i fjol gjorda uttalande utgå efter samma grunder, som fastställts för stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor. Departementschefen har likväl beträffande arbetslöshetsskolorna ansett, att Kungl. Maj:t undantagsvis borde få medgiva förhöjning av stipendiebeloppen intill hittillsvarande maximum, om så prövades oundgängligt med hänsyn till särskilda förhållanden såsom förekomsten av en markerad arbetslöshet inom viss skolas rekryteringsområde.

I fråga om arbetslöshetsskolorna vill utskottet framhålla, att de elever, som rekrytera dessa skolor, till övervägande del äro för sitt uppehålle vid skolorna hänvisade till det stipendieunderstöd, som kan tillförsäkras dem. Därest stipendiebeloppen nedbringas från den hittillsvarande nivån, föreligger risk för en avfolkning av dessa läroanstalter. Enligt utskottets mening torde man vid prövning av föreliggande spörsmål icke heller kunna undgå att taga hänsyn till den förskjutning uppåt av levnadskostnaderna, som under de senaste åren ägt rum, och det minskade realvärde som stipendiebeloppen på grund härav kommit att erhålla. Utskottet, som särskilt vill framhålla angelägenheten av att yrkesutbildningen i dess olika former understödjес, anser det icke i nuvarande läge tillrådligt, att vid arbetslöshetsskolorna införas andra stipendiegrunder än de hittills tillämpade. På grund härav torde det av departementschefen för nu ifrågavarande ändamål beräknade anslaget för nästa budgetår böra ökas med 50,000 kronor till 350,000 kronor.

Vad angår de centrala verkstadsskolorna finner utskottet sig i princip böra vidhålla den ståndpunkt statsmakterna tidigare intagit med avseende å stipendiebeloppen till dessa skolors elever. I Kungl. Maj:ts hand torde likväl böra läggas en viss möjlighet att medgiva förhöjning av ifrågavarande stipendiebelopp. En del nuvarande arbetslöshetsskolor torde nämligen komma att ombildas till centrala verkstadsskolor och härvid i regel få ett elevklientel, grundat på i stort sett samma sociala och ekonomiska underlag som det, vilket rekryterat den tidigare arbetslöshetsskolan. Ett liknande klientel torde, särskilt under vissa förhållanden, komma att rekrytera även sådana centrala verkstadsskolor, som icke uppkommit genom ombildning av arbetslöshetsskolor. Utskottet finner det därför befogat, att, där förhållandena med avseende å förefintlig arbetslöshet eller elevklientelet's ekonomiska bärkraft äro likartade mellan arbetslöshetsskolor och centrala verkstadsskolor, stipendieunderstöden vid dessa läroanstalter också utmätas efter ensartade grunder. Utskottet tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t må i sådana fall, som här angivits, efter förslag av skolöverstyrelsen äga medgiva förhöjning vid central verkstadsskola av stipendiebeloppen, dock ej utöver hittillsvarande vid arbetslöshetsskola tillämpade maximum. Med hänsyn till den ovisshet, som innan närmare erfarenhet på detta område vunnits, måste vidlåda anslagsberäkningarna beträffande anslaget för nästa budgetår till stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor har utskottet funnit sig böra godtaga det av departementschefen angivna beloppet, 450,000 kronor.

Med vad utskottet sålunda anfört torde motionerna II: 163 samt I: 211 och II: 284 få anses besvarade.

4. Förslagsanslaget till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

För innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats ett anslag av 800,000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagsminskning för

nästa budgetår med 500,000 kronor till 300,000 kronor. Beträffande stipendiegrunderna hänvisas till den under punkt 3 här ovan lämnade redogörelsen.

Under återopande av vad utskottet i nästföregående punkt anfört föreslår utskottet, att ifrågavarande anslag för nästa budgetår uppföres med ett belopp av 350,000 kronor, vilket i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagsökning med 50,000 kronor.

Utskottet.

5. Hemställan.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 282, för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till inrättande av centrala verkstadsskolor m. m.* ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor;

b) till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till driften av centrala verkstadsskolor* ett förslagsanslag av 500,000 kronor;

c) till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom* ett förslagsanslag av 580,000 kronor;

d) till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor* ett förslagsanslag av 450,000 kronor;

e) till *Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom* ett förslagsanslag av 350,000 kronor;

2) att motionerna I: 205 och II: 274, II: 283, II: 163 samt I: 211 och II: 284 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört och hemställt.

Stockholm den 28 maj 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Torsten Ström, Bernhard Nilsson, Bäckström, Sven Larsson, Heiding, Karl Magnusson, friherre De Geer, Gustaf Karlsson och Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson i Eskilstuna, Eriksson i Stockholm, Andersson i Prästbol, Isacsson, Persson i Tidaholm, Holmdahl, Andersson i Södergård, Mårtensson, Äqvist, Wallentheim, Pettersson i Dahl och Eriksson i Frögsta.*